

Boven het maaiveld

Nationaal Thematisch Netwerk Activering

Boven het maaiveld

In het veld staan bloemen.

**Sommige zijn mooier dan de rest,
andere zijn niet uit de knop gekomen...**

Eindrapport EQUAL

Nationaal Thematisch Netwerk

Activering

Colofon

Den Haag, september 2007.

Auteurs

Margriet Jongerius, voorzitter NTN Activering
Peter Wesdorp, extern adviseur NTN Activering
Leden NTN Activering

Dit rapport is een gezamenlijk product van alle NTN-leden, maar de conclusies en aanbevelingen worden daarmee niet per definitie gedeeld door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de betrokken organisaties of ministeries die door individuele NTN leden worden vertegenwoordigd.

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
I Inleiding	5
1.1 Achtergrond	5
1.2 Doelstelling	5
1.3 Leeswijzer	5
2 Samenvatting en beleidsaanbevelingen	6
2.1 Samenvatting	6
2.2 Aanbevelingen	7
3 Werkwijze van het NTN	10
3.1 Inleiding	10
3.2 Activiteiten	10
3.3 Selectie best practices ('parels')	11
3.4 Mainstreaming	11
4 Projectopbrengsten in hun beleidsmatige context	12
4.1 Inleiding	12
4.2 De onderkant van de arbeidsmarkt	12
4.3 De reïntegratieladder als kapstok	13
4.4 Regie als vraagstuk	14
4.5 Zorg	16
4.6 Sociale activering en vrijwilligerswerk	17
4.7 Onderwijs en educatie	18
4.7.1 <i>Voorkomen van voortijdige schooluitval</i>	18
4.7.2 <i>Bevorderen leercarrière</i>	20
4.7.3 <i>Scholing aan werkzoekenden</i>	25
4.8 Gesubsidieerde arbeid	26
4.9 Regulier werk	27
Bijlage I: Leden van het NTN Activering	29
Bijlage II: Projecten van het NTN Activering	30
Bijlage III: Gebruikte afkortingen	32

Voorwoord

'Iedereen doet mee' is een belangrijk adagium van het huidige Kabinet. Participeren, daar gaat het om, via werk, maar ook bijvoorbeeld gesubsidieerd en/of aangepast werk, vrijwilligerswerk of mantelzorg. De EQUAL-projecten van het Nationaal Thematisch Netwerk (NTN) Activering hebben zich gericht op de activering van de allermoeilijkste doelgroepen op onze arbeidsmarkt. Mensen met (arbeids)handicaps, leerlingen uit het praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs, langdurig werklozen, ex-gedetineerden, risicojongeren, verslaafden, dak- en thuislozen. Het NTN heeft met bewondering gekeken naar de niet aflatende inzet en het engagement van de betrokken medewerkers en organisaties achter de verschillende projecten.

Ondanks weerbarstige doelgroepen zijn in veel projecten mooie en verrassende resultaten geboekt. Andere projecten zijn minder goed in hun ambities geslaagd. Succes en falen lagen soms dicht bij elkaar. Daaruit zijn veel lessen te leren en het is goed dat de EQUAL-regeling deze vaak experimentele projecten mogelijk heeft gemaakt.

Het is van belang dat de geleerde lessen niet verloren gaan en hun weg vinden naar de uitvoering en beleidsmakers. Daarop heeft het NTN vanaf de start ingezet. Door projecten en beleidsmakers al in een vroeg stadium via lunchbijeenkomsten met elkaar in contact te brengen heeft het NTN bevorderd dat de projecten lopende beleidsdiscussies hebben gevoed. Door nu vanuit de bril van actuele beleidsontwikkelingen en uitvoeringsvraagstukken naar de projecten te kijken en van daaruit deze rapportage op te stellen, beoogt het NTN aanbevelingen te doen die relevant zijn. De leden van het NTN en via hen de organisaties waarvan zij afkomstig zijn, hebben als 'maatje' van een aantal projecten ook kunnen profiteren van de inzichten uit de projecten. Andersom hebben de projecten kunnen profiteren van de suggesties en contacten van hun maatjes.

Ik kijk dan ook met veel plezier terug op deze tranche en hoop dat de aanbevelingen, lessen en goede voorbeelden hun weg zullen vinden naar de activering van deze doelgroepen. Zodat ook zij empowered raken en volwaardig mee kunnen doen.

Margriet Jongerius
Voorzitter NTN Activering

I Inleiding

I.1 Achtergrond

De subsidieregeling EQUAL is een communautair programma van het Europees Sociaal Fonds (ESF) gericht op het creëren van gelijke kansen en het bestrijden van discriminatie op de arbeidsmarkt. Met de subsidieregeling kunnen vernieuwende initiatieven worden ontwikkeld die een bijdrage leveren aan de vijf aandachtsgebieden van het EQUAL-programma: activering, ondernemerschap, aanpassingsvermogen, gelijke kansen en asielzoekers. Nederland heeft ervoor gekozen op alle pijlers actief te zijn, omdat experimenten op deze terreinen een bijdrage kunnen leveren aan de uitvoering van belangrijke beleidsopgaven.

Eind 2005 zijn in Nederland binnen het thema Activering 26 EQUAL-projecten van start gegaan gericht op het verbeteren van de (her)intredingsmogelijkheden van groepen met een achtergestelde positie op de arbeidsmarkt. Deze projecten hebben zich gericht op het bevorderen van de arbeidsparticipatie van langdurig werklozen, arbeidsgehandicapten, mensen met meervoudige problematiek en jongeren. Een korte beschrijving van alle projecten is in bijlage II opgenomen.

De projecten zijn samenwerkingsverbanden die experimenteren met verschillende vormen van vernieuwing. De samenwerking bevordert de communicatie en kennisuitwisseling tussen de betrokken organisaties in de verschillende regio's. Ook bieden deze partnerschappen een basis voor de verankering van goede resultaten en de geleerde lessen in de praktijk. De projecten hebben naast een nationaal ook een transnationaal samenwerkingsverband. Doel hiervan is om ook op internationaal niveau de kennisuitwisseling te bevorderen en samenwerking te stimuleren.

I.2 Doelstelling

De ratio achter EQUAL is dat partijen worden gesubsidieerd om vernieuwingen te ontwikkelen die elders kunnen worden ingezet om het arbeidsmarktbeleid te optimaliseren. Het doel van EQUAL is dan ook het identificeren van succesvolle vernieuwingen en het verspreiden (dissemineren) en inbedden (mainstreamen) van deze vernieuwingen in beleid en de reguliere uitvoeringspraktijk. Op nationaal niveau is het Nationaal Thematisch Netwerk (NTN) Activering opgericht om het Ministerie van SZW en de EQUAL-projecten bij dit proces van verspreiden en inbedden te ondersteunen. Het NTN Activering bestaat uit vertegenwoordigers van betrokken overheidsorganisaties en onderwijsinstellingen, uit onafhankelijke deskundigen en uit personen met expertise op het gebied van reïntegratie, onderwijs en zorg en welzijn. De samenstelling van het NTN vindt u in bijlage I.

Het NTN heeft als opdracht uit de projectresultaten veelbelovende vernieuwingen (*promising practices*) en relevante praktijkervaringen te selecteren en op basis hiervan aanbevelingen te doen voor een bredere implementatie. Het voorliggende eindrapport is hiervan het resultaat.

I.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt een samenvatting van de rapportage gegeven. Ook geeft het NTN hier de belangrijkste aanbevelingen ten behoeve van beleid en uitvoering weer. In hoofdstuk 3 wordt de werkwijze van het NTN beschreven, waarna in hoofdstuk 4 de projecten worden gepresenteerd in hun beleidsmatige context. De rapportage sluit af met een aantal bijlagen.

2. Samenvatting en beleidsaanbevelingen

2.1 Samenvatting

Meedoen in werk, gesubsidieerde arbeid, vrijwilligerswerk of zorg voor anderen is belangrijk. Het Kabinet heeft in de uitwerking van het Coalitieakkoord een aantal ambitieuze doelstellingen opgenomen ten aanzien van de uitstroom van langdurig werklozen. Daarmee worden de projecten van het NTN Activering geplaatst in het hart van de actuele beleidsdiscussies. Het NTN Activering heeft in de periode 2005-2007 26 projecten gevolgd die zich richten op het bevorderen van participatie van mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt: langdurig werklozen, verslaafden, veelplegers, ex-delinquenten, arbeidsgehandicapten en risicojongeren. Door middel van expert-bijeenkomsten, maatjesbezoeken en het bestuderen van rapportages en producten van de projecten, heeft het NTN zich een oordeel gevormd over de opbrengsten.

Het NTN heeft ervoor gekozen de projecten te beschrijven in hun beleidsmatige context vanuit het oogmerk dat dit de (verticale) mainstreaming – de vertaling naar en voeding van actuele beleidsdiscussies en uitvoeringsvraagstukken – kan bevorderen. Daarbij is de participatieladder als kapstok gekozen.

Vanwege de samengestelde problematiek van de doelgroepen is bij het activeren van deze cliënten een groot aantal actoren betrokken. Een goede regie van de keten of het netwerk van betrokken actoren is dan ook belangrijk. Gemeenten vervullen hier, onder invloed van de decentralisatie van belangrijke beleidsvelden en als bestuurslaag dicht bij de burger, een belangrijke rol. Daarbij is van belang dat zij ook onderling samenwerken om afspraken met bovenlokaal opererende partners mogelijk te maken. Een belangrijk deel van de cliënten is aangewezen op zorg (WMO, AWBZ). Uit de EQUAL-projecten komt naar voren dat de inzet van zorg met het toekomstig perspectief van activering en re-integratie daadwerkelijk bijdraagt aan het weer doen participeren van cliënten. Vrijwilligerswerk is een belangrijke manier om mensen maatschappelijk te laten participeren, maar ook om mensen weer zodanig te 'empoweren' dat een volgende stap richting regulier werk mogelijk wordt.

Grote groepen jonge gehandicapten maken gebruik van het Praktijkonderwijs (PRO) en het Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) vanuit de Regionale Expertisecentra (REC). Een voortgaande leercarrière richting het MBO is voor deze groepen vaak niet weggelegd. Vanwege een ontbrekend perspectief wagen veel jongeren toch deze stap met alle risico's van schooluitval van dien. In principe moeten jongeren in het PRO en REC worden toegeleid naar de arbeidsmarkt en over de benodigde arbeidscompetenties beschikken. De praktijk wijst uit dat dit in onvoldoende mate het geval is. Verschillende projecten van het NTN zijn op dit vraagstuk gericht.

In het regulier onderwijs leidt de stringente aanpak van schooluitval soms tot het uit beeld verdwijnen van groepen jongeren. Door een *outreaching* aanpak lukt het toch om jongeren weer naar school terug te brengen. Een *outreaching* benadering kan onder voorwaarden ook werken om langdurig werklozen weer naar werk te begeleiden. Door laagdrempelige voorzieningen in de wijk aan te bieden wordt de toegang tot scholing vergemakkelijkt en wordt het perspectief op participatie en re-integratie vergroot.

Veel mensen met een zwakke arbeidsmarktpositie maken gebruik van gesubsidieerde arbeid. De afgelopen periode is gesubsidieerde arbeid nadrukkelijker gepositioneerd als tijdelijke voorziening op weg naar reguliere arbeid. In de praktijk blijkt men maar slecht in dit streven te slagen. Een aantal projecten van het NTN heeft zich juist op dit vraagstuk gericht, waarbij aansprekende resultaten zijn geboekt.

In de stap naar de reguliere arbeidsmarkt kan nog veel mis gaan. Met een goede begeleiding en nazorg kan worden voorkomen dat mensen weer terugvallen in de uitkering. Door aandacht te schenken aan de arbeidsomgeving van mensen uit deze doelgroepen kan ook worden bevorderd dat mensen aan het werk blijven en uiteindelijk voldoende empowered raken om zelf de weg op de arbeidsmarkt te bepalen.

2.2 Aanbevelingen

Ketensamenwerking en (netwerk)-regie

Gemeenten

Het is (reeds) een open deur dat een goede keten- en netwerksamenwerking een belangrijke succesvoorwaarde is voor het welslagen van de projecten en de trajecten daarbinnen. Bij de activering en re-integratie van werkzoekenden aan de onderkant van de arbeidsmarkt is vaak een omvangrijk netwerk van actoren (zowel incidenteel als structureel) betrokken en kan er sprake zijn van gecombineerde trajecten vanuit verschillende regelingen. Het NTN beveelt aan breed in het netwerk af te stemmen. Aangezien gemeenten een verantwoordelijkheid hebben bij het integreren van de verschillende regelingen is goede bestuurlijke betrokkenheid vanuit de gemeente een belangrijke pré. Omdat vaak moet worden samengewerkt met partners die bovenlokaal zijn georganiseerd beveelt het NTN ook aan dat gemeenten regionaal de samenwerking zoeken en zich gezamenlijk verantwoordelijk voelen voor het bij elkaar brengen van ondermeer werkgevers, intermediairs, onderwijsinstellingen, werknemersorganisaties en ketenpartners (UWV en CWI) op het niveau van de regionale arbeidsmarkt.

Ministeries SZW, OCW en VWS en gemeenten

Het NTN constateert dat de kennis om goed te kunnen samenwerken vaak onvoldoende is. Samenwerkingspartners vanuit de zorg, het onderwijs en de sociale zekerheid zijn vaak onvoldoende van elkaars beleidskaders op de hoogte. Het beschikbaar stellen van informatie en het ontschotten van middelen door middel van bijvoorbeeld een participatiefonds kunnen dit probleem mogelijk oplossen.

Gemeenten, onderwijsinstellingen, CWI en Sociale Werkvoorziening

Voor veel leerlingen van het PRO en REC is doorstroom naar het MBO niet haalbaar. Het NTN signaleert dat veel scholen eigen loopbaancentra ontwikkelen om hun leerlingen te bemiddelen naar de arbeidsmarkt, dit houdt een risico in. Hoewel het NTN oog heeft voor de kennis van de scholen over de leerlingen vreest zij een grote versnippering van de werkgeversbenadering met (uiteindelijk) contraproductieve resultaten. Beter was het als scholen intensiever zouden samenwerken met publieke bemiddelaars als CWI. Datzelfde geldt voor het opzetten van productielijnen. Het verdient aanbeveling daar samen te werken met SW-organisaties.

Ministerie OCW, gemeenten en MBO-instellingen

Het NTN is van mening dat door het MBO beter moet worden ingespeeld op de flexibele scholingsvraag die veelal voortvloeit uit re-integratietrajecten. De projecten van het NTN hebben veel last ondervonden van inflexibele instroommomenten en de door de scholen gehanteerde teldatum. Tegelijkertijd ziet het NTN dat het voor een doelmatige werkwijze wenselijk is dat flexibele scholingsvragen zoveel mogelijk worden gebundeld. Dat pleit voor regionale samenwerking op het terrein van arbeidsmarktbeleid.

Gemeenten, MOVISIE en organisaties voor (verslaafde) dak- en thuislozen

Ten aanzien van de activering en re-integratie van (verslaafde) dak- en thuislozen constateert het NTN een grote gemeentelijke diversiteit die een adequate aanpak van de vraagstukken van deze groep bemoeilijkt. Het NTN beveelt aan regionaal te komen tot een aantal gelijke uitgangspunten ten aanzien van bijvoorbeeld dagvergoedingen.

Ministerie van Justitie en gemeenten

Bij de re-integratie van (verslaafde) dak- en thuislozen speelt vaak ook de justitiële keten een rol. Het NTN beveelt parallel aan de regionale afspraken tussen en met gemeenten, regionaal met Justitie afspraken te maken zodat wordt gewaarborgd dat cliënten die een op arbeid gericht traject doorlopen daarmee kunnen doorgaan. Zo kan bijvoorbeeld worden afgesproken dat taakstraffen binnen en in het kader van het traject ten uitvoering worden gebracht.

Ministeries van SZW en VWS, gemeenten en CWI

In de praktijk blijkt de indicatiestelling voor WSW en AWBZ belemmerend - niet empowerend - te werken om stappen voorwaarts te zetten op de re-integratieladder. Dit heeft ondermeer te maken met de inkomenszekerheid die deze regelingen bieden (*benefit trap*). Het NTN beveelt aan dit aspect mee te nemen in de lopende stroomlijning van indicatiestelling.

Klantmanagement

Gemeenten

Het klantmanagement van werkzoekenden uit de doelgroep zou direct moeten kunnen sturen (intervenieren, controleren, sanctioneren, premiëren, onderhandelen, flankerend beleid et cetera). Gemeenten spelen hier vanuit hun verantwoordelijkheid voor de WVB en hun bredere verantwoordelijkheid voor flankerend beleid een belangrijke rol. In de praktijk is de *caseload* in veel gemeenten zodanig hoog en het klantmanagement zodanig ingericht dat voor snelle reacties geen ruimte is. Het NTN beveelt aan ruimte scheppen voor intensief klantmanagement waarin kort op de cliënt wordt gestuurd, ruimte bestaat voor improvisatie (maatwerk) en de klant zoveel mogelijk met één klantmanager te maken heeft.

Gemeenten en aanbieders van activeringstrajecten

Het (sociaal) netwerk om een cliënt (zoals ouders van jonge gehandicapten) is vaak van grote invloed op het succes van activeringstrajecten voor moeilijke doelgroepen. Het NTN beveelt aan dat hier in het klantmanagement voldoende aandacht aan wordt geschonken, zodat de omgeving van de cliënt ook empowerend werkt.

Certificering en EVC

Ministeries van OCW en VWS en onderwijsinstellingen

Doordat veel risicojongeren niet in staat zijn regulier onderwijs te volgen ontvangen zij vaak niet-erkende scholing waaraan geen civiel effect verbonden is. Het NTN beveelt aan te komen tot een (portfolio)systematiek waarin deze scholing wel kan worden gewaardeerd en kan worden benut in de toeleiding naar de arbeidsmarkt.

Ministerie van OCW, UWV, MBO- en HBO- instellingen, re-integratiebureaus en werkgevers

Arbeidsgehandicapten passen veelal niet in standaardopleidingen en -functies omdat zij wel gedeeltelijk maar niet over de hele linie aan alle vereisten kunnen voldoen. Het werken met deelcertificaten of deelkwalificaties in het MBO en HBO en met op maat gemaakte functies in het bedrijfsleven kan arbeidsgehandicapten helpen het maximale uit hun potentieel te halen. Bovendien werkt het erkennen van deelsuccessen bij deze groepen bijzonder motiverend.

Ministeries van SZW en OCW en MBO- instellingen

In veel projecten van het NTN Activering was voorzien dat via Erkenning van Verworven Competenties (EVC) individuele (scholings)trajecten zouden worden samengesteld. In praktijk blijkt deze erkenning moeilijk tot stand te worden gebracht en te stuiten op weinig bekendheid bij ROC's en werkgevers. Het NTN beveelt aan op dit terrein best practices te ontwikkelen, deze te verspreiden en daarmee de bekendheid met EVC te vergroten.

Leercarrières en arbeidsmarktperspectief voor jonge gehandicapten

Ministerie van SZW en OCW, gemeenten, UWV en onderwijsinstellingen

Het risico van afgebroken leercarrières is groot onder jonggehandicapten. Dit heeft in veel gevallen te maken met de mismatch tussen de opleidingskeuze en de handicap. In dat kader pleit het NTN voor de mogelijkheid arbeidsdeskundigen al bij de opleidingskeuze van de jonggehandicapte te betrekken zodat een reële kans op het afronden van de opleiding en een reëel perspectief op werk wordt gerealiseerd. Onrealistische dromen kunnen dan worden vervangen door dromen die wel haalbaar zijn.

Ministeries van OCW en SZW, praktijkonderwijs en speciaal onderwijs en MBO-onderwijsinstellingen

Het PRO en REC-onderwijs valt wettelijk gezien niet onder het voortgezet onderwijs. Daardoor zijn de onderwijsdoelen niet arbeidsgericht. Voor veel jongeren is doorstroom naar het MBO te hoog gegrepen. Daardoor is het VSO voor velen het laatste station vóór de arbeidsmarkt. Dit pleit er voor ook binnen dit onderwijs een arbeidsmarktgerelateerde leerweg te ontwikkelen dan wel samen te werken met scholen voor voortgezet onderwijs die dit onderdeel voor hun rekening kunnen nemen. Datzelfde geldt voor het praktijkonderwijs. Het NTN pleit ervoor dat jongeren na hun opleiding in een praktijkgerichte omgeving verdere kwalificaties kunnen behalen die erkend worden. Dit zullen kwalificaties moeten zijn die qua theorie beperkt zijn, maar handelingsniveau niveau-I van het MBO kunnen halen. Het bieden van een reëel perspectief op de arbeidsmarkt kan ook voorkomen dat jongeren die het MBO-niveau niet aankunnen toch doorstromen naar het MBO.

Ministerie van SZW, gemeenten, PRO en REC-instellingen en Sociale Werkvoorziening

Het NTN concludeert dat bepaalde groepen uit PRO en REC niet loonvormend kunnen werken en permanent zullen zijn aangewezen op gesubsidieerde arbeid. Voor veel leerlingen uit PRO en REC is werken in de sociale werkvoorziening dan ook een goede manier om deel te nemen aan de arbeidsmarkt. Doordat veel SW-bedrijven worden afgerekend op bedrijfsmatig resultaat blijft de toegang tot de WSW voor veel leerlingen gesloten. Het NTN beveelt aan dat de SW-sector zich meer voor deze doelgroepen inzet.

Plaatsing en nazorg

Gemeenten, UWV en aanbieders van activering en re-integratietrajecten

Plaatsing van langdurig werklozen, arbeidsgehandicapten of risicojongeren in een arbeidsomgeving (bij een werkgever) is niet het einde van het traject. Ook de begeleiding, ondersteuning en nazorg op de werkplek zijn van groot belang. Daarbij gaat het niet alleen om begeleiding ten aanzien van de *hard skills* maar juist ook ten aanzien van de *soft skills*.

Ministerie van Justitie, centrumgemeenten, woningcorporaties en Reclassering Nederland

Veel centrumgemeenten vangen ex-gedetineerden op die geen woonruimte meer hebben. Daardoor ontstaan concentraties van probleemgroepen. Dit brengt met zich mee dat de reclassering van deze groepen wordt bemoeilijkt. Het NTN beveelt dan ook aan dat regionaal afspraken worden gemaakt over de opvang van ex-gedetineerden zodat deze groep snel toe kan worden geleid naar woonruimte en werk.

3 Werkwijze van het NTN

3.1 Inleiding

Het NTN Activering heeft op basis van de ervaringen uit de eerste tranche gekozen voor een intensieve benadering van de projecten waarmee kennis en informatie is uitgewisseld tussen de projecten, het NTN en de relevante omgeving van beleidsmakers en uitvoering.

3.2 Activiteiten

Startbijeenkomst

Op 6 oktober 2005 heeft een startbijeenkomst plaats gevonden waarin het NTN de projecten heeft ontmoet en waarin de aanpak van het NTN uit de doeken is gedaan.

Expertgroepen

Alle projecten en NTN-leden zijn ingedeeld in één van vier expertgroepen (multiproblemen, langdurig werklozen, arbeidsgehandicapten en jongeren). Deze expertgroepen zijn gedurende de looptijd van deze tranche meerdere malen bijeen gekomen om te spreken over de voortgang en relevante ontwikkelingen. Daarbij zijn geregeld inleiders van buiten uitgenodigd. De expertgroepen werden voorgezeten door leden van het NTN. Terugblikkend denkt het NTN dat de expertgroepen waardevol zijn geweest. Een punt van aandacht is dat brengen en halen in de expertgroepen in balans dient te zijn. In de expertgroepen is een format gehanteerd waarmee snel een beeld kon worden gevormd.

Lunchbijeenkomsten

Met de expertgroepen zijn lunchbijeenkomsten georganiseerd met beleidsmakers op landelijk niveau. Daarin zijn knelpunten en beleidsontwikkelingen doorgesproken en zijn veel contacten gelegd tussen beleidsmakers en projecten.

Landelijke uitwisselingsbijeenkomst

Op 9 november 2006 heeft een landelijke uitwisselingsbijeenkomst plaatsgevonden. Daarbij heeft het NTN een aantal workshops georganiseerd (ondermeer rond werkgeversbenadering, ketensamenwerking en kostenbatenonderzoek).

Maatjesbezoeken

Ieder project heeft binnen het NTN een maatje gekregen dat met het project contact heeft onderhouden om een beeld te krijgen van de voortgang en om te adviseren over verbeteringen. Van de maatjesbezoeken zijn verslagen gemaakt.

Website

Het NTN heeft via de site van het Agentschap een website onderhouden waarop de belangrijkste informatie over de projecten en het NTN te vinden is.

Slotbijeenkomst

Op 4 december 2007 houdt het NTN Activering een slotbijeenkomst samen met de andere NTN's. Op de slotbijeenkomst wordt de eindrapportage gepresenteerd, verzorgt het NTN samen met een aantal projecten workshops en kunnen de projecten hun resultaten en producten presenteren op de projectenmarkt.

Slotactiviteit

Het NTN is voornemens in het najaar van 2007 ten behoeve van de verticale mainstreaming een diner pensant te organiseren waarin, in samenwerking met een aantal 'parelprojecten', de aanbevelingen onder de aandacht worden gebracht van beleidsmakers en beleidsbeïnvloeders.

3.3 Selectie best practices ('parels')

Op basis van de contacten met de projecten (zie 3.2), de relevante onderdelen van de jaarrapportages van de projecten, de producten van de projecten en de monitorverslagen van het Agentschap heeft het NTN zich een oordeel gevormd over de kwaliteit van de projecten.

Complicerend bij de oordeelsvorming over de projecten is dat de projecten aan het eind van de looptijd nog volop in ontwikkeling waren waar het gaat om het in kaart brengen van resultaten en het beschrijven en mainstreamen van de eindproducten. De oordeelsvorming van het NTN is om die reden deels een momentopname. Om dit vraagstuk zo beperkt mogelijk te houden heeft het NTN haar oordeelsvorming in een aantal ronden tot aan het verschijnen van deze rapportage uitgevoerd. Daarbij is gelet op de volgende aspecten:

1. Heeft het project bijgedragen aan de EQUAL-doelstellingen (gelijke kansen en toeleiding)?
2. Biedt het een oplossing voor een probleem dat herkenbaar is en waar meer organisaties tegenaan lopen?
3. Werkt de oplossing en is dit aantoonbaar met resultaten?
4. Is de oplossing vernieuwend?
5. Is de oplossing overdraagbaar (en gebeurt dit ook)?
6. Zijn de opbrengsten hoger dan de kosten?
7. Is er een heldere beschrijving van zowel product als de randvoorwaarden voor het inzetten ervan?
8. Sluiten de oplossingen aan bij de politieke agenda?
9. Zijn er mensen in de organisatie die het goed kunnen uitdragen?

Op basis van het beantwoorden van deze vragen is een aantal best practices of parels benoemd. Het NTN heeft daarbij streng geselecteerd. Indien een project niet de status van parel of best practice heeft verworven laat dat onverlet dat het project interessant kan zijn of interessante lessen kan bevatten en zelfs op termijn wellicht nog tot parel kan uitgroeien. De parels zijn in deze tekst telkens groen gearceerd.

3.4 Mainstreaming

Ten aanzien van het mainstreamen huldigt het NTN de opvatting dat (verticale) mainstreaming vergemakkelijkt wordt wanneer de relatie wordt gelegd tussen de projectresultaten en relevante ontwikkelingen in de beleidspraktijk en de uitvoering. Om die reden zijn de projecten in deze rapportage gepositioneerd in de beleidsontwikkelingen. De aandacht die het zittend kabinet heeft voor 'meedoen' heeft daarbij geholpen en plaatst de projecten van het NTN Activering in het centrum van de actualiteit.

Door middel van deze eindrapportage, de slotbijeenkomst van 4 december 2007 met de projectenmarkt en een aanvullende slotactiviteit zullen de uitkomsten van de projecten worden verspreid. Daarnaast zullen de eindproducten van de projecten te vinden zijn in de productenbank van het Agentschap SZW. In de contactgegevens van de projecten in de bijlage wordt tevens verwezen naar de website van de projecten waarop ook de belangrijkste producten van de projecten zijn te vinden.

4 Projectopbrengsten in hun beleidsmatige context

4.1 Inleiding

De 26 projecten van het NTN Activering zijn uitgevoerd in een beleidsmatige context die soms sterk in ontwikkeling is. Het inbedden van de opbrengsten uit de projecten (het mainstreamen) in het beleid wordt in de ogen van het NTN vergemakkelijkt als de relatie met het beleid ook expliciet wordt gelegd. In dit hoofdstuk worden de projecten en hun opbrengsten dan ook gepositioneerd in hun beleidsmatige context. Daarbij worden verschillende kleuren gehanteerd. Projecten in de **groene** kaders gelden als de best practices van het NTN. De projecten in de **gele** kaders zijn projecten die, strikt genomen, (nog) niet voldoen aan de criteria van best practices maar die wel interessante voorbeelden of lessen (*lessons learned*) hebben opgeleverd. De keuze voor de parels is medio september 2007 gemaakt.

In algemene zin geldt dat de projecten van het NTN Activering, die zich richten op de onderkant van de arbeidsmarkt, nadrukkelijk passen in de speerpunten van het huidige Coalitieakkoord *Samen Werken, Samen Leven* van CDA, PvdA en CU zoals dat is geconcretiseerd in het *beleidsprogramma*, het *Actieprogramma Iedereen doet mee*, het *Actieplan Krachtwijken*, het *Deltaplan Inburgering*, het *bestuursakkoord tussen Rijk en VNG* en de *Participatietop*.

Meedoen in de samenleving in een betaalde baan, in vrijwilligerswerk, in de zorg voor anderen staat centraal. Sociaal en economisch is het niet langer acceptabel dat mensen aan de kant blijven staan. De huidige economische ontwikkeling bevat een aantal gunstige ingrediënten voor de onderkant van de arbeidsmarkt, al is sprake van een kwalitatieve *mismatch* tussen vraag en aanbod. Daardoor bestaat nog steeds het risico dat mensen die langdurig aan de kant staan onvoldoende profiteren van het gunstige economische tij. Er dreigt scheefgroei: stijgende werkgelegenheid en personeelstekorten gaan samen met hardnekkige vormen van werkloosheid. Dit maakt beleid gericht op de aansluiting tussen vraag en aanbod des te relevanter. Het Kabinet is voornemens in deze kabinetsperiode 200.000 mensen met grote afstand tot de arbeidsmarkt extra aan de slag te helpen en een substantiële stap te zetten richting een arbeidsparticipatie van 80% in 2016. Het zittend bestand komt daarmee nadrukkelijk in beeld. De projecten van het NTN Activering hebben zich juist op de groepen uit dit bestand gericht.

4.2 De onderkant van de arbeidsmarkt

De relevantie van de projecten van het NTN Activering wordt duidelijk wanneer we de omvang van de problematiek van de onderkant van de arbeidsmarkt proberen te duiden:

- Op dit moment zijn er 380.000 werklozen van wie er 223.000 staan ingeschreven bij CWI (geregistreerde werkloosheid). Van de geregistreerde werklozen is tweederde langdurig werkloos (langer dan 12 maanden). De werkloosheid daalde in alle leeftijdscategorieën maar bij de groep 45+ was slechts sprake van een lichte afname. Van de geregistreerde werklozen van 40 jaar en ouder was 74% langer dan 12 maanden werkloos (tegenover 57% van de niet werkende werkzoekenden tussen de 23 en 40 jaar).
- Eind 2006 ontvingen 118.000 mensen een WW-uitkering.
- Niet-westerse allochtonen zijn drieënhalve maal zo vaak werkloos als autochtonen. Meer dan de helft van het aantal bijstandsgerechtigden is van allochtone herkomst, van wie er 27% inburgeringsplichtig is.¹
- Van de beroepsbevolking van 7.107.000 mensen hebben er 1.854.000 geen startkwalificatie. Van de mensen zonder startkwalificatie zijn 270.000 mensen werkloos.²
- De werkloze beroepsbevolking van jongeren van 15 tot en met 24 omvatte in de periode augustus - oktober 2006 86.000 jongeren. Van de werkloze jongeren tussen de 15 en 24 jaar

¹ Zie onder andere *Inburgering*, De stand van zaken, Divosa, mei 2006 (herdruk)
² Algemene Rekenkamer (TK, 2006-2007, 30851, nrs. 1-2)

heeft een groot gedeelte geen startkwalificatie³. Jongeren zonder startkwalificatie zijn drie maal zo vaak werkloos als jongeren met een startkwalificatie. In totaal waren er in 2005 166.000 15-22-jarigen die geen onderwijs meer volgden en ook geen startkwalificatie hadden. Het aantal voortijdig schoolverlaters begint te dalen, van 70.000 in 2002 naar 64.000 in 2004 tot 57.000 in 2006, maar is nog altijd onacceptabel hoog.

- De huidige WAO/WIA-populatie telt 656.000 mensen. Het aantal mensen dat volledig arbeidsongeschikt is, is van 78 procent in 1999 naar 67 procent in 2005 gedaald.
- Er zijn in Nederland 500.000 mensen met een zware lichamelijke handicap en 170.000 chronisch psychisch gehandicapten. Tussen 2003 en 2005 nam de arbeidsparticipatie van chronisch zieken toe van 31 naar 39 procent.
- Eind 2005 werden er 155.000 Wajong-uitkeringen verstrekt. De omvang van de Wajong-populatie zal de komende jaren toenemen tot zo'n 200.000. In 2010 is 50% van de nieuwe instroom in de AO-regelingen Wajong. Van de Wajongers is ongeveer 25% werkzaam, deels via de WSW (in 2006 17% via de WSW en 9% via reguliere werkgevers).⁴
- Er zijn 311.000 mensen met een bijstandsuitkering. Ongeveer een kwart van hen is ontheven van de sollicitatieplicht. De WWVB kent veel arbeidsongeschikten die echter niet formeel als zodanig erkend zijn. Geschat wordt dat 20 tot 40% gezondheidsproblemen en/of een handicap heeft.

UWV schat dat ongeveer 10% van het huidige WW-bestand en ruim 60% van het WAO/WIA- en Wajong-bestand niet meer naar werk is te re-integreren. Sociale diensten schatten in dat ruim 40% van hun bestand niet meer naar arbeid is te re-integreren. De ervaring leert dat deze inschattingen omtrent het arbeidspotentieel fluctueren, maar onverlet blijft dat grote groepen uit het huidige bestand niet participeren terwijl dat wel mogelijk geacht wordt, dan wel dat zij niet optimaal deelnemen aan arbeid op een manier die past bij talenten, mogelijkheden en beperkingen.

4.3 De re-integratieladder als kapstok

Werkzoekenden aan de onderkant van de arbeidsmarkt dienen vaak een langer traject te doorlopen op weg naar regulier werk. Dit traject bestaat uit meerdere stappen die gezien kunnen worden als treden op een ladder van zelfredzaamheid. De ladder is voor uitvoerders een hulpmiddel om voor klanten een traject samen te stellen. Voor beleidsmakers is het een instrument om na te denken over de voorzieningen die ontwikkeld of gecontracteerd moeten worden als het klantenbestand langs de ladder in beeld is gebracht. De ladder maakt ook de samenhang en overgangen tussen verschillende regelingen en instrumenten duidelijk.

De ladder maakt ook duidelijk dat werkzoekenden aan de onderkant van de arbeidsmarkt met verschillende wettelijke stelsels in aanraking kunnen komen. Een goed samenspel tussen wettelijke stelsels als WWB, WW, WIA, WMO, WSW, WI en WEB en tussen de actoren die in deze domeinen actief zijn is noodzakelijk. Genoemde wetten hebben allen tot doel de burger die zonder werk is en/of zich in een achterstandssituatie bevindt en/of hulp nodig heeft te ondersteunen bij zijn streven volwaardig te participeren in de samenleving. Met name de samenloop tussen de verschillende regelingen zorgt in de praktijk voor problemen. Een dergelijke samenloop komt bij de doelgroep van het NTN Activering veelvuldig voor.

In het algemeen geldt dat de projecten van het NTN Activering hebben ingestoken op de onderste treden van de re-integratieladder. Om die reden zullen we in het vervolg van dit hoofdstuk met name deze treden behandelen en positioneren we de projecten en de lessen daaruit op de treden in hun relevante beleidsmatige context.

3 Het niveau van een startkwalificatie wordt behaald als minimaal de basisberoepsopleiding in het middelbaar beroepsonderwijs op niveau 2 of HAVO van de kwalificatiestructuur volgens de WEB met succes is afgesloten.

4 Zie SER-advies Meedoen zonder beperkingen, augustus 2007

In het kader van deze rapportage onderscheiden we de volgende treden op de participatieladder:

Trede 1: Zorg

Trede 2: Participatie (activering en vrijwilligerswerk)

Trede 3: Kwalificerend onderwijs

Trede 4: Gesubsidieerde arbeid

Trede 5: Regulier werk

De ladder is niet rigide. In het maatwerk aan de klant kunnen treden worden overgeslagen en kunnen meerdere treden tegelijk worden genomen. De projecten van het NTN Activering hebben betrekking op de verschillende treden maar bevatten bijvoorbeeld ook diagnostische instrumenten die een keuze voor één van de treden mogelijk maken.

4.4 Regie als vraagstuk

De samenhang tussen ondermeer zorg, re-integratie, onderwijs en inburgering wordt met name duidelijk aan de onderkant van de arbeidsmarkt in de projecten van het NTN Activering waar men te maken heeft met mensen met meerdere en complexe problemen in verschillende leefgebieden. Bij de beoordeling van de projecten is gebleken dat een goede ketensamenwerking een belangrijke succesfactor is. Bij de projecten krijgt deze samenwerking veelal vorm in het Ontwikkelingspartnerschap (OP) dat de partners bevat die naast de aanvrager in het project participeren. Een goed samengesteld - dat wil zeggen breed met alle relevante partners - Ontwikkelpartnerschap en een goede samenwerking daarbinnen zijn in sterke mate bepalend voor het succes van het project en voor de verspreiding van de resultaten.

Goede samenwerking met partners vergt regie op zowel het niveau van beleid (integrale beleidsontwikkeling), contracten (samenwerkingsafspraken) als cliënt (klantmanagement), waardoor middelen en instrumenten ontschot worden en vloeiende overgangen worden gerealiseerd.

Het project *Home Sweet Home* van het Centrum voor Dienstverlening (CVD) in Rotterdam richt zich op de activering van verslaafden. Veelal heeft de doelgroep een justitieel verleden. Het komt voor dat deelnemers nog een straf dienen te ondergaan en door Justitie uit het project worden gehaald. Deelnemers krijgen daardoor een terugval en zijn na hun straf vaak niet meer bereikbaar voor het project (EQA0022).

Het project *Tussenvoorziening* van D'r Sjtief in Limburg, dat zich richt op dezelfde doelgroep, heeft hierover goede afspraken gemaakt met Justitie. Deelnemers krijgen de mogelijkheid om een taakstraf binnen het project uit te voeren. Hierdoor blijven de deelnemers in het zicht van de aanvrager. Ook heeft men pragmatische afspraken gemaakt met de gemeente ten aanzien van het uitkeren van dagvergoedingen aan verslaafden die deelnemen in het project (EQA0083).

Gemeenten hebben een belangrijke rol waar het gaat om de integratie van verschillende regelingen, voorzieningen en instrumenten. Gemeenten zijn dan ook belangrijke partners voor de projecten, maar hun betrokkenheid verschilt. Omdat gemeenten vaak moeten samenwerken met partners die bovenlokaal zijn georganiseerd (bijvoorbeeld ROC's, CWI, UWV en werkgeversorganisaties) is het van belang dat gemeenten regionaal de krachten bundelen en op dit niveau trachten te komen tot afstemming. In dat kader heeft de VNG in de zomer van 2007 ingezet op de vorming van tussen de 50 en 60 arbeidsmarktregio's waarin telkens één gemeente een voorttrekkende rol vervult.

Het project *Individuele Benadering in Aandachtswijken (IBA)* van Nieuwland Opleidingen BV richt zich op empowerment van niet-werkenden én werkenden uit achtergestelde groepen in aandachtswijken zodat de sociaaleconomische positie van bewoners wordt verbeterd. Wonen, werken, leren, integreren en veiligheid/leefbaarheid komen in het project bij elkaar. Gemeenten hebben tot taak het beleid zoveel mogelijk integraal vorm te geven. Het project vindt plaats in twee steden (Amsterdam en Utrecht). In Amsterdam is de wethouder van de deelgemeente bestuurlijk zeer betrokken waardoor het proces is versneld. In Utrecht is het project niet zodanig bestuurlijk verankerd en werkt het project samen met een welzijnsorganisatie waardoor de besluitvorming langzamer verloopt en het project minder goed op gang komt (EQE0031).

Het Project *Triple-Win methode* van ROC ID College kent soortgelijke doelstellingen (oprichten inloop-leerwerkbedrijven in drie Leidse wijken), maar mist de betrokkenheid van de gemeente en de bestuurlijke verankering. Dit blijkt een belangrijk obstakel voor succes (EQA0075).

In het project *Catch the Coach to be* van OSA, de koepel van Amsterdamse welzijnsorganisaties, worden jongerenwerkers gerekruteerd uit probleemgroepen. Deze werkers worden in duale trajecten opgeleid tot jongerenwerker (niveau 3 of 4). Tegelijkertijd leidt ook de sociale dienst van Amsterdam (DWI) werkzoekenden toe naar trajecten in het jongerenwerk die voor de werkgevers bovendien gratis zijn. Deze trajecten eindigen zodra niveau 2 (startkwalificatie) is bereikt. Dat niveau is echter onvoldoende voor een baan in het jongerenwerk. Het project en de gemeente zitten elkaar duidelijk in de weg en de ketensamenwerking verloopt moeizaam en is een obstakel voor succes (EQA0067).

Het project *Kettingreactie* van de Stichting Surplus richt zich op (verslaafde) dak- en thuislozen, waarbij een keten wordt opgezet van onder andere zorg, hulpverlening, wonen en werk. Deelnemers worden te werk gesteld in een groentekwekerij waardoor structuur wordt geboden. De deelnemers worden op elf leefgebieden begeleid waarbij voor ieder leefgebied verschillende partners zijn betrokken. Eén van de ervaringen uit het project is dat het beleid van gemeenten ten aanzien van deze doelgroep sterk verschilt waardoor het moeilijk is tot een goede aanpak te komen (EQA0086).

Project *Kettingreactie*

In het project *Match* van DJI van het Ministerie van Justitie staat de samenwerking in de keten centraal. Om recidive onder jonge (ex)delinquenten te voorkomen is een sluitende aanpak van groot belang. In de praktijk zijn er ten aanzien van ex-gedetineerden teveel instellingen betrokken en zijn de verantwoordelijkheden teveel geknipt. In het kader van één van de deelprojecten - het Nazorgprogramma *Workwise* - is een model ontwikkeld met betrekking tot de ketensamenwerking. Het gaat hier om de samenwerking tussen Justitiële Jeugdinrichtingen, gemeenten en Bureau Jeugdzorg. De procedure is voorgedragen voor erkenning door de Erkenningscommissie van Justitie die de aanpak beoordeelt op de zogenoemde *WhatWorks*-criteria (EQA0059).

Voor succesvolle re-integratie van langdurig werkzoekenden en arbeidsgehandicapten is vaak meer nodig dan alleen een opleiding, training of traject. Van belang is dat professionals en organisaties die in de keten betrokken zijn bij de re-integratie ook zelf empowerend met de cliënten omgaan. Daarnaast levert de arbeidsomgeving ook een belangrijke bijdrage aan de verdere empowerment van het individu. Werkgevers zijn daarvoor lang niet altijd toegerust of zich daar voldoende van bewust. REA College Nederland heeft in het project *REQUEST* via literatuuronderzoek, interviews en enquêtes een theoretisch concept en een meetinstrument ontwikkeld waarmee de empowerende kwaliteiten van de keten in kaart kunnen worden gebracht. De bevindingen van het instrument worden vervolgens vertaald in aanbevelingen waardoor de slaagkans van arbeidsinpassing wordt vergroot. Zowel bij ketenpartners als bij een aantal grote werkgevers is met het instrument ervaring opgedaan en worden de daaruit voortvloeiende aanbevelingen geïmplementeerd (EQA0015).

4.5

Zorg

Een groot deel van de mensen uit het zittend bestand is aangewezen op zorg. Gemeenten hebben sinds 1 januari 2007 in het kader van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) de verantwoordelijkheid de maatschappelijke participatie van burgers te stimuleren. De WMO is eerder een 'meedoen'-wet dan een 'zorg'-wet. Bij participatie in de samenleving gaat het om de mogelijkheden tot deelname aan alle aspecten van de samenleving. Deze participatie zal gelden voor alle mensen, inclusief de doelgroepen mensen met lichamelijke beperkingen, lichte verstandelijke beperkingen en gedragsproblemen, ouderen, gehandicapten, chronisch zieken en (ex)psychiatrische patiënten. Daarnaast kan er voor bepaalde vormen van zorg een beroep worden gedaan op de AWBZ. In het kader van de doelgroep gaat het dan vooral om de ondersteunende en de activerende begeleiding. Op termijn worden deze functies mogelijk naar de WMO overgeheveld. De WMO kent een aantal onderdelen (zogenoemde prestatievelden) dat relevant is voor de doelgroep, bijvoorbeeld als het gaat om het verslavingsbeleid, het bieden van maatschappelijke opvang, het verlenen van voorzieningen en het bevorderen van de maatschappelijke deelname van mensen met een beperking. Duidelijk is dat er qua klantstromen tussen de WWB en de WMO de nodige samenloop bestaat. De komst van de WMO draagt bij aan de samenhang van zorg en re-integratie. In de praktijk van de projecten komt het inzetten van zorg met het oog op de arbeidstoekomst van cliënten ook steeds vaker voor.

Aan de onderkant van de participatieladder bevinden zich de zorgmijdende werklozen. Het gaat veelal om (alcohol- of drugs)verslaafde dak- en thuislozen. Van belang is dat het zorgmijdende gedrag wordt omgebogen tot sociaal aanvaardbaar gedrag, zoals het accepteren van leiding en begeleiding in een arbeidsmatige omgeving. Het kunnen toekennen van een dagvergoeding is een belangrijke succesvoorwaarde voor het slagen van de projecten. Gemeenten gaan hier in praktijk uiteenlopend mee om.

Het project *Tussenvoorziening via via* van D'r Sjtjel richt zich specifiek op deze doelgroep. Voor veel mensen uit de doelgroep is de overstap naar een gestructureerde arbeidsmatige omgeving van een werkplaats of bedrijf te groot. Daarom is de Tussenvoorziening in het leven geroepen waarin de doelgroep meer kansen krijgt om te groeien, leren en ontwikkelen om zo het traject uiteindelijk succesvol te kunnen afsluiten. De Tussenvoorziening is een arbeidsrehabilitatie werkplaats waarin een rehabilitatievriendelijke programmatische structuur wordt geboden die haalbaar is voor de deelnemers. Het gaat om laagdrempelige arbeidsmatige dagbesteding (voornamelijk assemblage- en montageachtige werkzaamheden). Door middel van persoonlijke coaching worden ook aspecten van wonen en verslaving van de deelnemers aangepakt, om het maken van stappen op de arbeidsladder kans van slagen te geven. De methodiek is succesvol en wordt inmiddels ook op andere plaatsen toegepast (EQA0083).

Het project *Home Sweet Home* van het Centrum voor Dienstverlening (CVD) in Rotterdam richt zich op dezelfde doelgroep en combineert leren, werken en wonen. Samen met het Albeda College wordt inhoud gegeven aan begeleid leren; in de werkplaats van het CVD kunnen deelnemers begeleid werken en op de locatie van het CVD kunnen mensen wonen en stappen maken op de woonladder. De samenwerking met de gemeentelijke sociale dienst verloopt moeizaam. Door de grote *caseloads* aldaar is het moeilijk om kort op de deelnemer te zitten en instrumenten als flankerend beleid en sancties bij afwezigheid en uitval snel te realiseren (EQA0022).

Het project *Halen, Brengen en Vermengen* van de Stichting Pameijer heeft getracht in totaal zestig jongeren met een licht verstandelijke beperking en flinke gedragsproblemen te bemiddelen naar betaald werk. Het gaat om jongeren met een AWBZ-indicatie. Daarbij is gebruik gemaakt van de in Amerika ontwikkelde *Individual Placement and Support* (IPS) en *Partnership with Industry* (PWI) methodes. De PWI-methodiek beoogt door een appèl op maatschappelijke verantwoordelijkheid en betrokkenheid bij de doelgroep een netwerk van organisaties te creëren die werkplekken / arrangementen aanbieden gericht op arbeidsgehandicapten. De ervaring uit het project is dat het lastig is werkgevers te interesseren voor deelname aan het netwerk als deze generiek worden benaderd. Een gerichte benadering in kansrijke sectoren leidt tot beter resultaat. De IPS-methode is effectief gebleken om eventuele belemmeringen op te lossen en jongeren vanuit een AWBZ-indicatie of -voorziening te plaatsen in reguliere arbeid (EQA0009).

4.6 Sociale activering en vrijwilligerswerk

Voor een deel van de groep langdurig werklozen is het vinden van een baan op de reguliere arbeidsmarkt een bijna onbereikbaar ideaal. Het betreft mensen die om in de persoon gelegen factoren geen reguliere plek op de arbeidsmarkt kunnen verwerven, omdat zij het zonder blijvende ondersteuning niet redden. Ook vormen van tijdelijke gesubsidieerde arbeid, waarbij de doelstelling is om uiteindelijk regulier uit te stromen, bieden voor hen onvoldoende soelaas. Naast participatie vanuit economische productiviteit is het, omwille van het voorkomen van maatschappelijk isolement, mogelijk andere vormen van maatschappelijke participatie voor deze groepen in te zetten (sociale activering). Dit kan mogelijk gezien worden als een eerste stap naar werk. Iemand die actief is en uit zijn sociale isolement wordt gehaald en zinvolle dagbesteding heeft, heeft meer kans op werk dan iemand die niet actief is. In het geval de werkzaamheden voldoen aan de fiscale regels terzake, kan gebruik worden gemaakt van de vrijwilligersregeling voor kostenvergoedingen. Voor dak- en thuislozen kan gebruik worden gemaakt van dagloonregelingen. Via deze dagloonprojecten kan een dak- of thuisloze in aanmerking komen voor een vergoeding per uur voor verrichte werkzaamheden (zie ook EQA0022, EQA0083 en EQA0086). De bijverdienmogelijkheden in de regelingen voor sociale zekerheid zijn de afgelopen periode echter versoberd.

Het project *Werk: een zorg minder* van Werkprojectengroep richt zich op WWB-gerechtigden die vrijgesteld zijn van de arbeidsplicht en vrijwillig bewogen willen worden richting de arbeidsmarkt. Men heeft de deelnemers ondermeer geworven via huisbezoeken. In een activeringscentrum voeren de deelnemers op vrijwillige basis verschillende werkzaamheden en klussen uit. Ten behoeve van de begeleiders is een instrument ontwikkeld waarmee de zorgvraag op de verschillende leefgebieden kan worden geïnventariseerd. Ook is een beroepscompetentiemodel ontwikkeld dat de deelnemers leerdoelen verschaft. De uitkomst van het project is dat bijna alle deelnemers worden geactiveerd en doorstromen naar een vervolgtraject. De effectiviteit is aangetoond met een controle groep (EQA0072).

Project *Werk: een zorg minder*

4.7 Onderwijs en educatie

Verbetering van *employability* is een belangrijke doelstelling om de participatie en arbeidsmarktpositie van grote groepen werkzoekenden (en werkenden) de komende periode te verbeteren en de doelstellingen van Lissabon binnen bereik te brengen.⁵ Dat betekent dat de schoolcarrière van jongeren moet worden geoptimaliseerd, dat werkenden moeten worden geschoold (een leven lang leren), en dat voor werkzoekenden vanuit de sociale zekerheid nadrukkelijk de relatie moet worden gezocht met het onderwijsveld. Binnen de sociale zekerheid is in zekere zin sprake van een herwaardering van scholing. Na een periode waarin de nadruk bij re-integratie vrijwel uitsluitend lag op 'de kortste weg naar werk', is er toenemende aandacht voor het belang van een goede (start)kwalificatie bij het (opnieuw en duurzaam) betreden van de arbeidsmarkt.

Als het gaat om de schoolcarrière van jongeren speelt een tweetal vraagstukken. Enerzijds het vraagstuk van schooluitval en anderzijds het vraagstuk van de overgangen tussen de verschillende onderwijsvormen. Tussen beide vraagstukken bestaat bovendien een relatie.

4.7.1 Voorkomen van voortijdige schooluitval

Een aantal projecten van het NTN Activering richt zich op het voorkomen van voortijdige schooluitval. Een voortijdig schoolverlater is een jongere tot 23 jaar, die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaat of zonder reden langer dan 1 maand van school wegblijft. Een startkwalificatie is een diploma HAVO, een diploma VWO of een diploma op niveau 2 van het beroepsopleidend (BOL) of het beroepsbegeleidend (BBL) onderwijs in het kader van de Wet educatie en beroeps-onderwijs (WEB). Een diploma VMBO is geen startkwalificatie.

5

In het Lissabonakkoord van 2000 is afgesproken dat de EU tegen 2010 de meest competitieve en dynamische kenniseconomie ter wereld moet zijn, onder instandhouding en verbetering van het Europese sociale welvaartsmodel en duurzaamheid.

Om het probleem van voortijdig schoolverlaten te bestrijden en te zorgen dat jongeren alsnog een diploma halen, nemen scholen, gemeenten en regio's maatregelen om te voorkomen dat deze jongeren definitief afhaken. Met het oog op de zorg voor alle voortijdige schoolverlaters tot 23 jaar is in 1994 het regionaal meld- en coördinatiepunt voortijdig schoolverlaten (RMC) in het leven geroepen. Het meldpunt draagt zorg voor de registratie van de voortijdig schoolverlaters. Naast de registratie is het RMC belast met het ontwikkelen en in stand houden van netwerkstructuren tussen onderwijs, (jeugd)hulpverlening en de arbeidsmarkt. Zo nodig wordt verwezen naar individuele trajectbegeleiders en/of Centrum voor Werk en Inkomen (CWI). Tevens is het van belang UWV (jongeren hebben een WW- of Wajong-uitkering) en regionale en lokale werkgevers (direct verbinding met de arbeidsmarkt) te betrekken. De RMC's werken regionaal en worden door gemeenten gefaciliteerd. Vaak wordt de dienstverlening van de verschillende instanties geconcentreerd in jongerenloketten.

Ondanks alle maatregelen wordt geschat dat er een grote groep jongeren is - landelijk zo'n 50.000 - die niet naar school gaat, geen baan of startkwalificatie heeft, geen uitkering ontvangt en ook niet op zoek is naar werk of scholing. Zij zijn onzichtbaar; groeien kansloos op en lopen een grote kans in het criminele circuit te belanden. Gemeenten die een *zero tolerance* beleid voeren, bijvoorbeeld het jongerenloket en *Work First* aanpakken, zien zich toch met het probleem geconfronteerd dat jongeren zich geheel aan toezicht en dienstverlening onttrekken. Met de invoering van de verlengde leer/werkplicht voor jongeren tot 27 jaar en de *Campus nieuwe kans* krijgen gemeenten meer instrumenten in handen. Het betekent dat voor deze groep in principe het recht op WWB komt te vervallen. Toch bestaat het risico dat jongeren zich aan het systeem zullen willen onttrekken.

In Rotterdam is het vraagstuk van de onbekende jongeren een groot probleem. Het project *Mentoraat* van de Stichting Ontwikkelbank Centrum tracht jongeren zonder startkwalificatie die niet bekend zijn met een *outreaching* aanpak op te sporen (huisbezoeken, vindplaatsen, hangplekken) en weer toe te leiden naar een traject gericht op werk of scholing (en indien nodig zorg en (schuld)hulpverlening). In het project zijn verschillende instrumenten ontwikkeld in het kader van het 'opsporen', diagnosticeren en begeleiden. De aanpak is succesvol en wordt overgenomen voor de gehele stad. Samenwerking in de keten is van groot belang voor het succes van het project. In Rotterdam krijgt dit vorm in de zogenoemde DOSA-aanpak waarin het mentoraat participeert en waarmee een sluitende keten wordt gerealiseerd (EQA0055).

Project Mentoraat

Het project *De Studio Onderneming* van Nieuwland Opleidingen BV heeft getracht jongeren via inloopcentra in contact te brengen met audiovisuele en internettoepassingen om ze te interesseren voor een opleiding met perspectief op werk. Een les uit het project is dat jongeren die niet geregistreerd staan wel moeten overleven en dat het toekennen van een relatief kleine (stage)vergoeding kan bijdragen aan de deelname van het project. Daardoor ontstaat een mogelijkheid te belonen en te sanctioneren. Bij het ontbreken daarvan is de kans op absentie en uitval (te) groot (EQA0068).

In april 2006 is de *Aanval op de uitval* ingezet; een pakket aan extra maatregelen dat schooluitval actief bestrijdt. Gezamenlijk met alle betrokkenen (scholen, gemeenten, RMC's, zorginstellingen, de werkgevers, CWI's, politie, justitie, ouders en leerlingen) wordt er naar gestreefd het aantal nieuwe schooluitvallers terug te brengen tot maximaal 35.000 in 2010 (ten opzichte van 71.000 in 2002 en 50.000 in 2006). De *Aanval op de uitval* begint met het voorkomen van uitval op vier terreinen:

1. Vroege preventie: het probleem wordt aangepakt bij de bron door taal- en leerachterstanden vroeg te bestrijden.
2. Soepele overgangen: een slechte aansluiting tussen primair en voortgezet onderwijs kan het begin zijn van problemen in de leerloopbaan. Bij de overgang van VMBO naar MBO vindt veel uitval plaats.
3. Bij de les houden: uitval begint vaak met spijbelen. Als men leerlingen met problemen wil helpen, moet men ze wel kunnen bereiken.
4. De praktijk als leermeester: veel leerlingen leren graag en gemakkelijker in de praktijk.

Door de gemeente Smallingerland (RMC Friese Wouden) is in het project *Workskills* een methodiek ontwikkeld gericht op (potentiële) voortijdig schoolverlaters. *Workskills* is een training van de jongeren waarin wordt uitgegaan van het bekrachtigen van effectief gedrag, het geven van onvoorwaardelijke acceptatie, actief leren en het omgaan met tegenslag. Het doel is de jongeren weer terug te laten keren naar school en daar de begeleiding qua aanpak te continueren. Na een maand volgt al weer 22% een opleiding. De methode wordt regulier ingebed. De methodiek is beschreven en er zijn opleidingen voor trainers (EQA0036).

Binnen het MBO bestaat uiteraard aandacht voor het terugdringen van de schooluitval. Het MBO kent een aantal assistentenopleidingen (niveau 1). Tot voor kort waren deze allemaal beroepskwalificerend en daarmee smal (bijvoorbeeld assistent constructiemonteur, assistent plantenteelt, assistent diervverzorging). Sinds 2004 kent het MBO ook het kwalificatieprofiel Arbeidsmarktgekwalificeerd Assistent (AKA). Het profiel biedt scholen de mogelijkheid om een brede opleiding aan te bieden op niveau 1. De AKA is nadrukkelijk bedoeld als extra instrument voor onderwijsinstellingen (ROC's) om risicjongeren binnenboord te houden en toe te leiden naar de arbeidsmarkt. Nieuw is dat de leerling aan het begin van het traject geen sector hoeft te kiezen. Deze opleiding bestaat uit een kerndeel en vier uitstroomdifferentiaties (techniek, economie en handel, landbouw, zorg en welzijn). Er zijn dus vier arbeidsmarktkwalificerende AKA-opleidingen die zijn bedoeld ter voorbereiding op de arbeidsmarkt, maar ook toelating geven tot niveau 2-opleidingen binnen de sector.

In het project *Transwork* van het Arcus College wordt een integraal opleidingsinstrument voor AKA ontwikkeld. Dit is een programma dat risicjongeren met een grote afstand tot een studie of werk naar burgerschaps-, leer en algemene beroepscompetenties begeleidt. Het instrument bestaat uit een negental kerncompetenties waaraan de jongeren door middel van K-V-H (Kenniss-Vaardigheid-Houding)-instrumenten moeten voldoen. Het doel is de jongeren op adequate wijze toe te rusten voor één van de achttaal vervolgoopleidingen (startkwalificatie) of toe te leiden naar de arbeidsmarkt. Daarbij wordt gewerkt met een Sociaal Emotionele Accreditering (SEA) voor leerbedrijven, naast de al bestaande technische accreditering. In de praktijk blijkt dat voor risicjongeren een meer sociale benadering nodig is tijdens de stage. Zo hebben ze vaak een 'tweede kans' nodig en begeleiders die hiermee weten om te gaan. Inmiddels is SEA in de praktijk beproefd en is een aantal bedrijven geaccrediteerd. De methodiek is uitgewerkt evenals de methodiek voor toeleiding en begeleiding van de risicjongeren. Voor het AKA-instrument bestaat in het land grote belangstelling (EQA0047).

4.7.2 **Bevorderen leercarrière**

Per 1 augustus 1999 zijn VBO, MAVO en sommige vormen van (voortgezet) speciaal onderwijs samengevoegd tot het VMBO, het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs. Het VMBO heeft als taak leerlingen zich te laten oriënteren op beroepen en beroeps- en opleidingsmogelijkheden.

Het eindniveau van het VMBO is niet een gedefinieerde functie op de arbeidsmarkt, maar wel het instroomniveau middelbaar beroepsonderwijs (MBO / ROC). Het VMBO begint, net als alle soorten voortgezet onderwijs, met de onderbouw. Die duurt twee schooljaren en biedt een breed vakkenpakket. Aan het einde van de tweede klas kiezen de leerlingen een leerweg en een sector. Het VMBO kent vier leerwegen. Elke leerweg biedt andere doorstroommogelijkheden naar het middelbaar beroepsonderwijs. De basisberoepsgerichte leerweg leidt op naar MBO-opleidingen op niveau 2. De kaderberoepsgerichte, gemengde en theoretische leerwegen bereiden leerlingen voor op MBO-opleidingen op niveau 3 en 4.

Sinds de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB) van 1996 zijn de verschillende vormen van beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (BVE) in 44 regionale opleidingen centra (ROC), 18 agrarische opleidingen centra (AOC), 13 vakscholen (bijvoorbeeld grafische lycea) en acht overige scholen gebundeld. Naast het beroepsonderwijs vallen ook de volwassenen (basis)educatie, het VAVO (voortgezet algemeen volwassenenonderwijs) en het cursorisch onderwijs onder de wet. Voor het beroepsonderwijs onderscheidt de wet twee gelijkwaardige leerwegen, die tot één pakket aan beroepskwalificaties leiden:

- de beroepsbegeleidende leerweg (BBL), voorheen het leerlingwezen, waarbij de leerling minimaal 60% van de opleiding doorbrengt in de beroepspraktijk;
- de beroepsopleidende leerweg (BOL) voorheen MBO, waarbij de leerling minimaal 20% en maximaal 60% van de opleiding doorbrengt in de beroepspraktijk.

Voor het praktijkdeel van de opleiding gaat een leerling naar een erkend leerbedrijf.

Om de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te bevorderen wordt in nauwe samenwerking met de kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven gewerkt aan de invoering van een nieuwe competentiegerichte kwalificatiestructuur die een nieuw fundament legt onder het MBO. De huidige kwalificatiestructuur wordt vervangen door een competentiegericht en flexibel stelsel van kwalificatieprofielen, waarbij nieuwe onderwijsconcepten worden geïntroduceerd waarbij de loopbaan van de leerling centraal staat. Competentiegericht onderwijs sluit aan bij de beroepspraktijk. En is aantrekkelijker voor deelnemers. Het nieuwe onderwijs moet uiteindelijk de uitval reduceren en de doorstroom - binnen het MBO én naar het HBO - vergroten. Doel is dat iedere deelnemer de gelegenheid krijgt om vanuit zijn bestaande competentieprofiel via een op maat gesneden opleidingsprogramma tenminste het kennis-, vaardigheids- en competentieniveau te bereiken, dat beschreven staat in het kwalificatiedossier van zijn of haar keuze. In dit onderwijsconcept, waarbij over het algemeen vanuit een meer generieke basis toegewerkt wordt naar een specifiek diploma, zijn niet meer het onderwijsaanbod en de opleidingsstructuur van de onderwijsinstellingen leidend, maar de vragen en mogelijkheden van de deelnemer, de onderwijsinstelling en de arbeidsmarkt.

Naast de vier VMBO-leerwegen is er leerwegondersteunend onderwijs (LWOO) op het VMBO. Dit onderwijs is bestemd voor leerlingen die voldoende capaciteiten hebben om een VMBO-diploma te halen, maar leerachterstanden of gedragsproblemen hebben. LWOO-leerlingen volgen onderwijs in één van de vier leerwegen, maar krijgen daarnaast extra ondersteuning, bijvoorbeeld door toepassing van kleinere klassen en ambulante begeleiding via het REC (zie hierna). Na het VMBO stromen deze leerlingen in principe door naar het MBO. Naast het VMBO en leerwegondersteunend onderwijs is er praktijkonderwijs (PRO). Dit is gericht op een beperkte groep leerlingen voor wie het niet mogelijk is een VMBO-diploma te halen. In tegenstelling tot de leerwegen bereidt het praktijkonderwijs leerlingen rechtstreeks voor op de regionale arbeidsmarkt. Tenslotte is er het voortgezet speciaal onderwijs (VSO) voor kinderen die andere zorg nodig hebben dan het leerwegondersteunend onderwijs en het praktijkonderwijs kunnen bieden. Zij kunnen naar het Regionaal Expertise Centrum (REC); het regionaal samenwerkingsverband tussen scholen voor VSO in een bepaald cluster. Er zijn vier clusters voor dit soort voortgezet speciaal onderwijs:

- cluster 1: scholen voor visueel gehandicapte leerlingen
- cluster 2: scholen voor auditief en communicatief gehandicapte kinderen
- cluster 3: scholen voor lichamelijk gehandicapte kinderen, verstandelijk gehandicapte kinderen en meervoudig gehandicapte kinderen
- cluster 4: scholen voor kinderen met ernstige ontwikkelingsstoornissen

Een REC bepaalt of een leerling in aanmerking komt voor dit speciale onderwijs en draagt zorg voor het onderwijs op deze speciale scholen.

In principe kunnen jongeren uit het LWOO, PRO en VSO doorstromen naar het MBO. Naast het regulier middelbaar beroepsonderwijs bestaan er ook private gespecialiseerde instellingen die opleidingen op MBO-niveau verzorgen (Speciaal Beroepsonderwijs) voor de groep ernstig arbeidsgehandicapten die geen regulier onderwijs kunnen volgen. Dit onderwijs wordt uitgevoerd door REA College Nederland - een samenwerkingsverband van vier erkende scholingsinstituten op locatie Heliomare, locatie Hoensbroeck, locatie Sonneheerdt en locatie Werkenrode - en EEGA in opdracht van UWV. Voor de Wajong-populatie is per 1 januari 2006 een nieuwe publieke financieringsregeling gecreëerd, waarop niet alleen de REA-scholingsinstituten aanspraak kunnen maken, maar in beginsel alle scholingsinstellingen die voldoen aan de kwaliteitseisen die worden gesteld in de subsidieregeling (*Subsidieregeling scholing jonggehandicapten met ernstige scholingsbelemmeringen*, uitgevoerd door UWV). Naast speciaal onderwijs hebben sommige personen vanwege hun zware handicaps extra zorg nodig, zoals bijvoorbeeld regelmatige verschoning. Daar kan de school niet voor zorgen en daarom moet die extra zorg worden ingekocht vanuit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ).

In de praktijk is de doorstroom van jongeren uit het VMBO (met LWOO), VSO en PRO naar het MBO problematisch. Sinds 2003 biedt de minister van OCW VMBO-scholen de mogelijkheid om de assistenopleiding (niveau 1) te verzorgen, in samenspraak met het MBO. De assistentenopleiding is bedoeld voor VMBO-leerlingen die geen startkwalificatie kunnen halen via de bestaande leerroutes. Het kan gaan om een smalle niveau 1-opleiding (BKA: beroeps gekwalificeerd assistent) of een brede opleiding (AKA: arbeidsmarkt gekwalificeerd assistent). Het voordeel van BKA is dat het beter aansluit bij een niveau 2-opleiding - startkwalificatie - in dezelfde sector.

De aansluiting tussen eindniveau PRO en instroomniveau MBO / ROC is niet aanwezig waardoor veel jongeren niet doorstromen. Het wettelijk kader staat niet toe dat (deel)-certificaten worden uitgegeven. Ook de AKA-opleiding mag niet met deelcertificaten werken. Het project *De Belvertshoeve* van de stichting De Belvertshoeve (een zorgboerderij) kent een integrale benadering van wonen, werken en vrije tijdsbesteding. Jongeren wonen op de hoeve waardoor men een intensieve begeleiding kan geven, waarbij de zelfredzaamheid op de verschillende leefgebieden steeds verder wordt opgevoerd. De deelnemers zijn gebaat bij certificering van hun competenties. De ROC's werken hier echter vaak onvoldoende aan mee. Daarom is het project op zoek naar alternatieve instanties die certificaten kunnen uitgeven en zo de kwaliteiten van de deelnemers kunnen laten zien aan werkgevers. De integrale aanpak over meerdere leefgebieden en het creëren van een praktijkgerichte omgeving voor jongeren na het PRO en REC onderwijs zijn innovatieve en succesvolle elementen van het project (EQA0050).

In het kader van het voorkomen van voortijdige schooluitval onder jongeren met een beperking is door de Stichting EEGA Facilitair - voorheen een erkend REA-instituut - het project *Regular Plus* uitgevoerd. Het project richt zich op jongeren met een zichtbare of onzichtbare beperking en fungeert als een tijdelijke vangnetvoorziening. Op basis van eerste signalen van schooluitval wordt een intensief assessment uitgevoerd waarin wordt bezien hoe de schoolcarrière succesvol kan worden afgerond. Veelal gaat het om jongeren met een achtergrond in het LWOO, VSO of PRO. Veel jongeren kiezen opleidingen die niet passen bij hun handicap en moeten deze handicap vaak nog accepteren. Er zijn producten ontwikkeld waarmee ROC's de signalering vroegtijdig kunnen doen. Verder is de assessment en begeleidingsmethodiek uitgewerkt (EQE0037).

Project Regular Plus

Het project *Loopbaancentrum* van de Landelijke Vereniging Cluster 3 (scholen en expertise centra voor voortgezet speciaal onderwijs) constateert dat veel leerlingen op scholen voor VSO niet door kunnen stromen naar het MBO. Daardoor is het VSO voor veel leerlingen het laatste station voor de arbeidsmarkt. Het VSO heeft echter geen beroepskwalificerende taken. In het project is gerealiseerd dat scholen de beroepskwalificatie en arbeidstoeleiding zelf ter hand nemen door eigen loopbaancentra op te zetten. Ook zijn productielijnen opgezet om jongeren beroepskwalificaties bij te brengen. Via het loopbaancentrum worden stages geregeld. Omdat het VSO primair onderwijs is, zijn er wettelijk gezien beperkingen aan het aantal stageuren dat mag worden ingezet. Als voordeel wordt gezien dat de scholen de jongeren goed kennen. De (on)mogelijkheden van de jongeren worden via het MELBA-instrument in kaart gebracht. MELBA is een systeem waarmee aan de ene kant de mogelijkheden van een persoon en aan de andere kant de eisen van een functie gedocumenteerd kunnen worden. Daarvoor bestaat het systeem uit een capaciteiten- en een eisenprofiel (EQA0025).

Vanuit de projecten is geopperd dat de AD-j-er (arbeidsdeskundigen met specialistische kennis van jonggehandicapten) van het UWV, die in beeld komt in de laatste fase van de opleiding als de stap naar de arbeidsmarkt moet worden gemaakt, al eerder in beeld zou mogen komen als de keuze voor de opleiding aan de orde is. Het NTN ziet ook de meerwaarde van het betrekken van arbeidsdeskundige expertise in een vroeg stadium.

Door de Rijksuniversiteit Groningen is in het project *Preventie en prevalentie* onderzoek gedaan naar het voorkomen van chronische aandoeningen bij jongeren met een verstandelijke handicap (PRO-REC). Door deze te onderkennen kan daarmee rekening worden gehouden op medisch, arbeidskundig en pedagogisch gebied met als doel de resultaten ten aanzien van les, stage en werk te verbeteren. Het onderzoek wijst uit dat er vaak sprake is van additionele chronische aandoeningen. In het project is een registratiesysteem ontwikkeld en methoden om met de aandoeningen om te gaan (EQA0003).

Project Preventie en prevalentie

Ten aanzien van educatie was het hoofddoel van de WEB het invoeren van een landelijke kwalificatiestructuur en het verbeteren van de aansluiting op het beroepsonderwijs. Educatie kent in strikte zin vijf kwalificaties die leiden tot een diploma met civiel effect: MAVO, HAVO, VWO, NT2 I en NT2 II. Volwasseneneducatie geeft volwassenen een tweede kans om via onderwijs een vak te leren en een diploma of certificaat te halen. Dit kan zowel overdag als in de avonden. De leeftijdsgrens voor volwasseneneducatie is in principe 18 jaar. Er zijn uitzonderingen mogelijk voor jongeren vanaf 16 jaar. Personen onder de 18 jaar kunnen hun opleiding nog binnen het voortgezet onderwijs afronden. Ook kunnen volwassenen opleidingen volgen gericht op vaardigheden voor het dagelijks zelfstandig functioneren of bijvoorbeeld zelfredzaamheid.

Individuele gemeenten zijn verantwoordelijk voor het aanbod volwasseneneducatie binnen de gemeente inclusief alfabetiseringscursussen. Voor volwasseneneducatie en alfabetisering krijgen gemeenten budget van de rijksoverheid gebaseerd op inwoneraantallen, bevolkingssamenstelling en opleidingsniveau. Het aanbod van opleidingen bij de regionale opleidingscentra (ROC's) moet aansluiten bij de vraag naar opleidingen voor volwassenen. Zo sluiten gemeenten jaarlijks contracten educatie en NT2 met de ROC's. Geschat wordt dat dit ongeveer de helft is van het educatiebudget. De ROC's staan aan de vooravond van een transitie naar marktconform onderwijs. Door de introductie van marktwerking in het NT2-onderwijs, waarin de Wet Inburgering voorziet, zullen ROC's met elkaar en met private marktpartijen op het gebied van taalonderwijs moeten gaan concurreren. Door leren en werken te combineren en op geïntegreerde of duale trajecten leren en werken (NT2, beroepsonderwijs respectievelijk re-integratie) in te zetten ontwikkelen de ROC's zich langzamerhand tot participatie-instituten en loopbaanontwikkelingscentra. Gemeenten bepalen zelf of er daarnaast ook cursussen en opleidingen met een vrijblijvender karakter worden aangeboden.

In het project *Individuele Benadering in Aandachtswijken (IBA)* worden bewoners actief benaderd door adviseurs die hen wegwijs maken bij vragen over werk, inkomen en leefbaarheid. De bewonersadviseurs leggen hiervoor huis-aan-huis-bezoeken af in verschillende buurten. Via deze huis-aan-huis-bezoeken en inloopcentra worden zowel werkzoekenden als werkenden aangemoedigd een (vervolg)opleiding te volgen. Daartoe worden leer-werk-bedrijven op wijkniveau gecertificeerd, zodat wonen en leren/werken gecombineerd kan worden (EQE0031).

Het project *Triple-Win methode* van ROC ID College had als oogmerk in drie Leidse wijken het opleidingsniveau te verhogen door het vestigen van leerwerkbedrijven in de wijk die als inloopcentra fungeerden. Gebleken is dat alleen inloopcentra onvoldoende resultaat bieden en moeten worden aangevuld met andere *outreaching* activiteiten. Ook is gebleken dat bepaalde locaties voor sommige bevolkingsgroepen minder aanvaardbaar zijn als inlooplocatie (EQA0075).

4.7.3 Scholing aan werkzoekenden

De huidige arbeidsmarkt kantelt naar grote tekorten aan vakmensen en geschoolde medewerkers, die opgelost kunnen worden door scholing van werkenden en werkzoekenden. Van de zijde van de ministeries van OCW en SZW wordt er ingezet op de inzet van duale banen en stageplekken als stap naar verbetering van arbeidsmarktkwalificaties en naar werk. Vaak zal het gaan om het behalen van een startkwalificatie, maar ook onder startkwalificatieniveau moet elke stap worden benut die iemand dichterbij een reguliere baan brengt. Uiteraard is verdere scholing en doorscholing zeer gewenst, vooral nadat iemand werk heeft aanvaard. Het is de taak van gemeenten en UWV om de mogelijkheden van duale banen en stageplekken als re-integratieactiviteit in goed overleg met werkgevers te benutten. Er zijn diverse initiatieven van bedrijven die in samenwerking met onderwijsaanbieders interne leertrajecten hebben ontwikkeld om werknemers beroeps-kwalificaties te laten verwerven. Ook zijn er initiatieven van gemeenten om, in samenwerking met bedrijfsleven en scholingsinstellingen, werkzoekenden via duale trajecten te kwalificeren voor werk. Daarin kan worden voorzien in de vorm van stageplaatsen, werkplekleren, informeel leren op de werkvloer of erkende BPV-plaatsen (beroepspraktijkvorming).

Een ander initiatief is de Erkenning van verworven competenties (EVC). Voor een goed werkende EVC-systematiek is het noodzakelijk dat er vertrouwen is in de kwaliteit van de beoordelingen (kwaliteitsborging) en dat mensen weten waar ze voor een EVC-procedure terecht kunnen (toegankelijkheid). Inmiddels is door de onderwijskoepels en werkgeversorganisaties een kwaliteits-code EVC getekend. Uit de projecten van het NTN Activering blijkt dat de erkenning van verworven competenties nog bijzonder moeizaam verloopt en op onbekendheid stuit bij zowel scholingsinstellingen als werkgevers.

Sinds 1 juli 2005 kent het UWV het *scholingsprotocol* waarbij scholing wordt geïndiceerd voor cliënten waarvoor scholing een essentiële voorwaarde is om kans te maken op een duurzame plaatsing op de arbeidsmarkt. Gemeenten kennen al de mogelijkheid om scholing in het kader van een traject in te zetten. Bovendien zijn er ook ontwikkelingen aan de kant van het onderwijs. In het scholingsprotocol zijn afspraken gemaakt over de doelgroep (alle WW-, WAO- en Wajong-gerechtigden). Ook zijn er afspraken over de toetsingscriteria, zoals de noodzaak tot scholing, de regelgeving, de kosten-baten verhouding en de schoolbaarheid van de kandidaten. De re-integratie-coaches toetsen de scholingsaanvragen op deze criteria. In 2005 vonden er echter nog weinig scholingen plaats. Daarom heeft het UWV de aanvraagprocedure gestroomlijnd en is er een scholingsmakelaar aangesteld om snel en adequaat offertes te kunnen aanvragen en vergelijken. Deze verbeteringen hebben er toe geleid dat het aantal scholingstoekenningen tussen medio 2006 en medio 2007 is verdrievoudigd tot 9000. De scholingsaanvragen vinden vooral plaats in het kader van de IRO's, de individuele re-integratie overeenkomsten. Momenteel vormen de IRO's zo'n 50% van alle re-integratietrajecten bij de UWV. De werkzoekenden die zelf initiatieven nemen door te kiezen voor een IRO geven vaak aan dat zij scholing nodig hebben om weer aan de slag te komen.

De gevraagde scholing moet modulair en flexibel zijn en direct beschikbaar voor de regionale samenwerkingsprojecten van ketenpartners en werkgevers. Tot nu was de vraag of ROC's dat kunnen bieden. Hun hoofdtaak is gericht op de reguliere leerlingenstromen met een vast jaarpatroon en dito bekostiging. Slechts 3,5 % van de jaaromzet komt tot nu uit de private opdrachten. Door een ontbrekende scholingsvraag hebben veel ROC's de capaciteit voor hoofdelijk versnelde scholing ingekrompen. Nu is de behoefte daaraan groeiend. Verschillende projecten van het NTN Activering geven aan dat flexibele instroom op ROC's nog steeds bijzonder moeilijk is en dat hierbij vaak de teldatum van 1 oktober wordt gehanteerd, terwijl beleidsmakers van mening zijn dat deze teldatum niet relevant is.

Het project *De Witte Motor* van onder andere de gemeente Zoetermeer leidt bijstandsgerechtigden in vier steden in een duaal traject op voor regulier betaald werk in de (thuis) zorgsector. De gemeente Zoetermeer heeft dit gekoppeld aan haar aanbestedingsbeleid voor de thuiszorg. Een probleem was het feit dat de in de CAO bepaalde maximale werktijd in de thuiszorg (24 uur) niet leidde tot een inkomen boven bijstandsniveau. Het is gelukt die op te rekken naar 32 uur. Het project is succesvol waarbij blijkt dat een succesvoorwaarde de directe relatie tussen de gemeente en de werkgever is zoals die in een tweetal steden wordt gehanteerd. Daardoor kan direct worden ingegrepen en eventueel gebruik worden gemaakt van de dwangmiddelen van de WVB. Ook is een nieuwe functie - assistent huishoudelijke zorg - gecreëerd die deelnemers perspectief biedt. De methodiek is succesvol en beschreven en heeft als bijzonder kenmerk dat er sprake is van een groepsaankpak die de deelnemers onderling stimuleert (EQA0013).

4.8 Gesubsidieerde arbeid

In het recente verleden bestonden er voor langdurige werklozen verschillende vormen van gesubsidieerde arbeid (Melkertbanen, Instroom- of Doorstroombanen, WIW werkervaringsplaatsen (werkervaring met loonkostensubsidie) en dienstbetrekkingen (gesubsidieerde arbeidsplaats)). Het stagneren van de doorstroom van werknemers in gesubsidieerde banen heeft echter een discussie op gang gebracht over de (in)effectiviteit van gesubsidieerde arbeid. Een belangrijke reden voor de invoering van de WVB en het loslaten van aparte landelijke budgetten voor gesubsidieerde arbeid (WIW en ID) was dan ook dat het instrument van gesubsidieerde arbeid voor veel werkzoekenden niet de meest efficiënte weg was naar de reguliere arbeidsmarkt. Gesubsidieerde arbeid moet in deze visie niet langer een doel maar een middel zijn om de werkloze zo snel mogelijk naar ongesubsidieerde arbeid toe te leiden.

Het huidige kabinet geeft een nieuwe impuls aan gesubsidieerde arbeid als opstap naar regulier werk voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, ondermeer via brugbanen, opstapbanen en participatieplaatsen. Opnieuw moet voorkomen worden dat mensen in deze banen blijven hangen en niet doorstromen waar dit wel mogelijk is. In het perspectief van de participatieladder is gesubsidieerde arbeid een stap op weg naar regulier werk. Ook de mogelijkheden voor een *no-risk* polis en premiekorting voor werkgevers die een gedeeltelijk arbeidsgeschikte in dienst houden of nemen worden uitgebreid.

Met de introductie van een gemeentelijk participatiefonds nemen voor gemeenten de mogelijkheden toe om varianten van werk te realiseren. De gemeentelijke voorzieningen kunnen (tegen vergoeding) ook worden ingezet voor langdurig werkloze UWV-cliënten. Bovendien kent UWV een aantal eigen instrumenten zoals proefplaatsingen met behoud van uitkering en de mogelijkheid om met voorlopig behoud van een uitkering een eigen bedrijf te starten.

Sinds de herziening van de WSW in 1998 beperkt de doelgroep van de WSW zich uitdrukkelijk tot personen met een lichamelijke, verstandelijke en/of psychische handicap die graag willen werken maar bij wie de handicap van dusdanige aard is dat het verrichten van arbeid duurzaam niet mogelijk is zonder inzet van de WSW-subsidie als loonkostensubsidie ter compensatie van de verminderde arbeidsproductiviteit, voor begeleiding op de werkvloer en voor eventueel noodzakelijke aanpassingen van de werkplek.

Het kabinet is voornemens de WSW per 1-1-2008 te wijzigen om daarmee het voor de uitvoering beter mogelijk te maken reeds bestaande doelen van de wet beter te realiseren: het realiseren van passende arbeidsplaatsen voor de doelgroep, die aansluiten bij hun mogelijkheden en capaciteiten en waar mogelijk worden gerealiseerd bij reguliere werkgevers. Hiertoe worden mogelijkheden voor gemeenten om op de uitvoering van de WSW te sturen verstrekt, evenals inspraak en zeggenschap van Wsw-geïndiceerden zelf en worden risico's voor werkgevers bij het in dienst nemen van WSW'ers zo veel mogelijk teruggedrongen. Om het begeleid werken een extra impuls te geven bevat de wetswijziging een bonusregeling begeleid werken en krijgen WSW-geïndiceerden die begeleid willen werken de mogelijkheid om zo'n plek via een PGB te realiseren.

De RWI heeft in het najaar het rapport “Buitenkans”⁶ uitgebracht met daarin aanbevelingen aan gemeenten, sw-bedrijven, werkgevers en het Rijk om te bevorderen dat meer WSW’ers aan de slag gaan bij een reguliere werkgever. De aanbevelingen aan het Rijk zijn deels verwerkt in de wetswijziging, zoals het mogelijk maken dat re-integratiemiddelen worden ingezet om WSW-geïndiceerden op de wachtlijst te indiceren. Een deel van de aanbevelingen zoals verdergaande decentralisatie van de WSW en het loslaten van de vrijwilligheid worden meegenomen bij de fundamentele herbezinning WSW, waartoe het kabinet heeft besloten. Dit vanwege het besef dat het groeiende beroep op de WSW niet structureel wordt opgelost met de wetswijziging, maar dat hiertoe meer fundamenteel naar de WSW moet worden gekeken in samenhang met andere regelingen voor arbeidsgehandicapten.

De uitstroom uit de SW bedraagt gemiddeld landelijk 0,05% op ongeveer 90.000 SW-medewerkers. Het project *Structuur* van Kenteq en Cedris (de koepel van SW-bedrijven) beoogt een bijdrage te leveren aan de doorstroming van WSW-gerechtigden uit de SW naar regulier werk. Het project ontwikkelt daartoe geen nieuwe methodieken maar bundelt het bestaande aanbod omtrent de doorstroming van WSW-gerechtigden in één portaal zodat dit adequaat wordt ontsloten voor de SW-bedrijven. Onderdeel van het portaal is een Persoonlijk Ontwikkelings Plan waarin de competenties worden vastgelegd en dat gehanteerd kan worden door zowel CWI, beroepsonderwijs en SW-bedrijven bij de herindicatie en de toeleiding naar vacatures. Gedurende de looptijd van het project is echter onduidelijk gebleven of het project leidt tot concreet uitstroomresultaat (EQA0080).

4.9 Regulier werk

Voor werkgevers wordt het in de huidige conjunctuur steeds lastiger gekwalificeerd personeel te vinden. Scholing van werkenden (waardoor aan de onderkant van het loongebouw ruimte ontstaat) en het aannemen van mensen uit de doelgroep worden daardoor interessanter. In tijden van personeelsschaarste kan met andere woorden een groter beroep op werkgevers worden gedaan om maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Toch bestaat onder werkgevers een hardnekkige weerstand tegen het in dienst nemen van arbeidsgehandicapten of mensen met een functiebeperking, terwijl werkgevers gebruik kunnen maken van voorzieningen als loondispensatie, premiekorting, *no-risk*polissen en proefplaatsingen. Ook voor mensen met een functiebeperking zelf zijn er voorzieningen die het werken ondersteunen en vergemakkelijken.

Een belangrijk probleem bij het aan het werk helpen van mensen met een functiebeperking, is dat er weinig passende functies beschikbaar zijn. Voor mensen met een arbeidshandicap is er behoefte aan smalle functies met een beperkt aantal taakelementen en met mogelijkheden voor deeltijd werken, kortere werkdagen en een beperkte inzetbaarheid.

Doelstelling van het project *Jobcomposer* van Stichting Edukint is een *match* te maken tussen de mogelijkheden van arbeidsgehandicapte jongeren en functies binnen bedrijven. Daarbij wordt getracht functies zodanig aan te passen dat deze passen bij de mogelijkheden van de individuele arbeidsgehandicapte. Daarbij wordt ondermeer gebruik gemaakt van de MELBA-test waarmee de kernkwaliteiten van een persoon naast de vereisten van een baan worden gelegd. Doordat de *jobcomposer* gelieerd is aan de school is deze vroegtijdig op de hoogte van de mogelijkheden van de arbeidsgehandicapte en kan er bijvoorbeeld ook gericht worden gezocht naar stageplaatsen. Ook beschikt de *jobcomposer* over kennis van alle voorzieningen zodat werkgevers daarover geïnformeerd kunnen worden (EQA0027).

6

Bron RWI-rapport *Buitenkans*, oktober 2006. Inmiddels is ook het voorstel aangenomen om overschotten op het werkdeel van het WWB-budget voor begeleid werken in te zetten.

Door Fontys is in het project *Van school naar werk* ten behoeve van moeilijk lerende jongeren een vertaling gemaakt van het Oostenrijkse Iskie-instrument naar het Nederlandse Learn2Work-instrument. Met het instrument wordt zowel het persoonsprofiel van de leerling in beeld gebracht als het eisenprofiel van de werkplek en kan gericht worden gewerkt aan het verwerven van nog benodigde competenties door de leerling in het kader van bijvoorbeeld een BBL-traject of als de leerling na praktijkonderwijs is uitgestroomd naar werk. Het instrument is met bedrijven ontwikkeld maar niet als zodanig beproefd (EQA0004).

Door de Koninklijke Effatha Guyot Groep is het project *Mensen met autisme aan het werk* ontwikkeld met het oogmerk mensen met een Autisme Spectrum Stoornis (ASS) te begeleiden naar een passende baan. Op basis van interviews met re-integratiebedrijven is een bruikbare brochure verschenen over werken met autisme. Door het wegvallen en ontbreken van een aantal relevante partners is echter niet duidelijk geworden of het ontwikkelde (groeps)assessmentinstrumentarium leidt tot meer plaatsingen (EQA0001).

In het project *De omgekeerde weg* van Demarrage is getracht banen te vinden voor mensen met een psychische handicap waarbij de baan bij de persoon wordt gezocht in plaats van andersom. Ook wordt begeleiding op de werkplek geboden. Ook hier blijkt de geringe betrokkenheid van werkgevers een belangrijk opstakel voor succes (EQA0039).

Het project *Spoor 11* van de Stichting Leerbedrijf Tuinbouw leidt mensen met psychische problemen toe naar werk. Daarbij wordt gebruik gemaakt van vormen van beschut werk. Op basis van de *Individual Placement Support* methode (IPS) worden mensen zo snel mogelijk in een arbeidssituatie geplaatst waarbij voorkomende problemen worden opgelost (in plaats van lange voortrajecten). Een groot deel van de deelnemers wordt doorverwezen vanuit de GGZ. Voor mensen met psychische problematiek geldt dat zij vaak kampen met gevoelens van machteloosheid, gebrek aan zelfvertrouwen en het gevoel weinig invloed te hebben op de eigen situatie. Empowerment neemt dan ook een belangrijke plaats in in de aanpak. Het blijkt moeilijk deelnemers te plaatsen bij reguliere werkgevers. Wel lukt het goed om mensen toe te leiden naar vrijwilligerswerk en gesubsidieerde arbeidsplaatsen (EQA0056).

Bijlage I: Leden van het NTN Activering

Naam	Organisatie	Mailadres
Margriet Jongerius (voorzitter)	Zelfstandig interim- en projectmanager	m.jongerius@xs4all.nl
Anne-Marie van Bergen	Movisie Hulpverlening en Activering	a.vanbergen@movisie.nl
Audrey Fernand	Ministerie van SZW Directie Arbeidsmarktbeleid	afernand@minszw.nl
Marieke Jansen	Senter Novem Directoraat Innovatie	m.jansen@senternovem.nl
Onno de Jong	Ministerie van Justitie Dienst Justitiële Inrichtingen	o.de.jong@dji.minjus.nl
Adrie Jongenelen	Gemeente Rotterdam Dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving	a.jongenelen@jos.rotterdam.nl
Michel Kanters	Gemeente Amsterdam Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling	m.kanters@dmo.amsterdam.nl
Regina Kleingeld	Ministerie van SZW & OCW Projectdirectie Leren en Werken	rkleingeld@minszw.nl
Yvonne Kops	Vrije Universiteit Amsterdam Faculteit Rechten	y.kops@rechten.vu.nl
Felix Petit	UWV	felix.petit-01@uwv.nl
Ton Remmers	Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO)	t.remmers@slo.nl
Eefje de Ruijter	Stichting Reclassering Nederland	e.de.ruijter@srn.minjus.nl
Maaïke Veenema	Ministerie van SZW Directie Werk en Bijstand	mveenema@minszw.nl
Peter Wansink	Ministerie OCW	p.a.wansink@minocw.nl
Tessa Zaeyen	Pluryn Werkenrode Groep	tzaeyen@pwgr.nl

Advisering en ondersteuning NTN:

Peter Wesdorp, extern adviseur

Sacha van der Heuvel en Gerard Slotema, consultants Agentschap SZW

Bijlage II: Projecten van het NTN Activering

De parelprojecten – op basis van de situatie per september 2007 - zijn groen gearceerd.

Project	Organisatie / website project	Contactpersoon
2004/EQA/0001 <i>Mensen met autisme aan het werk</i>	Koninklijke Effatha Guyot Groep	Evelien Ribbens e.ribbens@effathaguyot.nl
2004/EQA/0003 <i>Preventie en prevalentie</i>	Rijksuniversiteit Groningen www.prorecnoord.eu	Barth Oeseburg B.Oeseburg@med.umcg.nl
2004/EQA/0004 <i>Van school naar Werk</i>	Fontys OSO www.vanschoolnaarwerk.org	Fontys Harrie van den Brand hvandenbrand@praktijkonderwijs.nl
2004/EQA/0009 <i>Halen, Brengen en Vermengen</i>	PameijerKeerkring www.equal-project.nl	Jeffreij Koeman Jeffreij.koeman@maaskringgroep.nl
2004/EQA/0013 <i>De Witte Motor</i>	Gemeente Zoetermeer	Ad Huntelaar a.huntelaar@zoetermeer.nl
2004/EQA/0015 <i>REQUEST</i>	Hoensbroek Centrum voor Arbeidsperspectief www.request-vrijbaan.nl	Tessa Zaeyen tzaeyen@pwgr.nl
2004/EQA/0022 <i>Home Sweet Home</i>	Centrum voor Dienstverlening www.cvdhomesweethome.nl	Jeffrey de Putter jdputter@cvd.nl
2004/EQA/0025 <i>Loopbaancentrum: Empowerment en Arbeidsintegratie</i>	Landelijke Vereniging Cluster 3 www.lvc3.org	Freerk Steendam f.steendam@chello.nl
2004/EQA/0027 <i>Jobcomposing / Banensamensteller</i>	Stichting Edukint, Onderwijscentrum het Roessingh www.jobcomposer.eu	Humphrey van Ravensberg h.van.ravensberg@ocr.nl
2004/EQA/0036 <i>Workskills</i>	Gemeente Smallerland, RMC de Friese Woude	Karin Kooijman k.kooijman@smallerland.nl
2004/EQA/0039 <i>De omgekeerde weg</i>	Demarrage www.demarrage.info	Arno Gassen Arnogassen@demarrage.info
2004/EQA/0047 <i>Transwork</i>	Arcus College www.arcuscollege.nl	Leon Grouls lgrouls@arcuscollege.nl
2004/EQA/0050 <i>De Belvertshoeve</i>	Stichting De Belvertshoeve www.belvertshoeve.nl	Ron Klaassen ronklaassen@belvertshoeve.nl
2004/EQA/0055 <i>Mentoraat Rotterdam</i>	Stichting Ontwikkelbank Centrum www.ontwikkelbank.nl	Ed Gloudi e.gloudi@ontwikkelbank.nl
2004/EQA/0056 <i>Spoor 11</i>	Stichting Leerbedrijf Tuinbouw www.spoor11.nl	Daaf Schild schild@spoor11.nl
2004/EQA/0059 <i>Match</i>	Ministerie van Justitie, DJI, sector Jeugd www.work-wise.nl	Irma van der Veen irmavanderveen@hetnet.nl
2004/EQA/0067 <i>Catch the Coach to be</i>	OSA BV www.cc2b.nl	Antoinette Kat a.kat@osa-amsterdam.nl
2004/EQA/0068 <i>De Studio Onderneming</i>	Nieuwland Opleidingen BV www.breakingthrough.nl	Bradley Jacobs jacobs@nieuwland.nl
2004/EQA/0072 <i>Werk: een zorg minder!</i>	Werkprojecten Groep www.werkeenzorgminder.nl	Marita Schaaps m.schaaps@werkpro.nl
2004/EQA/0075 <i>Triple-Win3 Method</i>	ROC ID College www.triplewinleiden.nl	Klaas Kuin kkuin@idcollege.nl
2004/EQA/0080 <i>Structuur</i>	Kenteq Service BV www.projectinfo.org/structuur	Theo Grefkens Theo.grefkens@kenteq.nl

Project	Organisatie / website project	Contactpersoon
2004/EQA/0083 <i>Tussenvoorziening</i>	Stichting Aangepaste Werkvormen O.Z. L. der Sjtiet www.sjtiet.nl	Jurjen van Asperen j.vanasperen@sjtiet.nl
2004/EQA/0086 <i>Kettingreactie</i>	Stichting Surplus www.kettingreactie.eu	Anja Bosma a.bosma@st-surplus.nl
2004/EQE/0011 <i>Met Talent</i>	ROC Midden Nederland www.rocmn.nl	Annemarie Buschers a.buschers@rocmn.nl
2004/EQE/0031 <i>Individuele Benadering in Aandachts- wijken (IBA)</i>	Nieuwland Opleidingen BV www.nieuwland.nl	Ad Punt punt@nieuwland.nl
2004/EQE/0037 <i>Regular Plus</i>	Stichting EEGA facilitair www.regularplus.nl	Judith Hartman jhartman@eega.nl

Bijlage III: Gebruikte afkortingen

Afkorting	Verklaring
AKA	Arbeidsmarkt gekwalificeerde assistent
AO	Arbeidsongeschiktheid
AOC	Agrarisch opleidingen centrum
AWBZ	Algemene wet bijzondere ziektekosten
BBL	Beroepsbegeleidende leerweg
BJA	Beroeps gekwalificeerde assistent
BOL	Beroepsopleidende leerweg
BVE	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie
CWI	Centrum voor werk en inkomen
EVC	Erkennen van verworven competenties
GGZ	Geestelijke gezondheidszorg
ID-baan	Instroom/doorstroom baan
IPS	Individual placement and support
IRO	Individuele re-integratieovereenkomst
LWOO	Leerwegondersteunend onderwijs
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs
NTN	Nationaal thematisch netwerk
NT-2	Nederlands tweede taal
OCW	Onderwijs cultuur en wetenschap
OP	Ontwikkelingspartnerschap
PRO	Praktijkonderwijs
REC	Regionaal expertisecentrum
RMC	Regionaal meld- en coördinatiepunt
ROC	Regionaal opleidingen centrum
RWI	Raad voor werk en inkomen
SZW	Sociale zaken en werkgelegenheid
UWV	Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen
VAVO	Voortgezet algemeen volwassenenonderwijs
VMBO	Vorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
VNG	Vereniging Nederlandse gemeenten
VSO	Voortgezet speciaal onderwijs
Wajong	Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten
WAO	Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering
WEB	Wet educatie en beroepsonderwijs
WI	Wet inburgering
WIA	Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen
WIW	Wet inschakeling werkzoekenden
WMO	Wet maatschappelijke ondersteuning
WSW	Wet sociale werkvoorziening
WW	Werkloosheidswet
WWB	Wet werk en bijstand

Postbus 93249
2502 AE Den Haag